# BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ONA TILI FANINI O‘QITISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

**To‘rabayeva Go‘zal Jumaqul qizi**
Guliston davlat pedagogika instituti magistranti

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini o‘qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy ta’lim metodlarining o‘quvchilarning nutqiy rivoji, mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatini shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol usullar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali ta’lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Tajriba-sinov natijalari asosida boshlang‘ich sinf ona tili darslarini innovatsion yondashuv asosida tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

**Kalit so‘zlar:** boshlang‘ich ta’lim, ona tili, innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar, AKT, pedagogik yondashuv, ta’lim sifati.

**Аннотация.** В данной статье освещаются теоретические и практические аспекты использования инновационных педагогических технологий в обучении родному языку в начальных классах. В исследовании анализируется роль современных образовательных методов в формировании речевого развития, самостоятельного мышления и творческих способностей учащихся. Также рассматриваются возможности повышения эффективности обучения за счёт использования интерактивных методов и информационно-коммуникационных технологий. На основе результатов опытно-экспериментальной работы разработаны практические рекомендации по организации уроков родного языка в начальных классах на основе инновационного подхода.

**Ключевые слова:** начальное образование, родной язык, инновационные технологии, интерактивные методы, ИКТ, педагогический подход, качество образования.

**Abstract.** This article highlights the theoretical and practical aspects of using innovative pedagogical technologies in teaching the mother tongue in primary classes. The study analyzes the role of modern teaching methods in developing students' speech skills, independent thinking, and creative abilities. It also examines the possibilities of improving educational effectiveness through the use of interactive methods and information and communication technologies. Based on the results of experimental research, practical recommendations have been developed for organizing primary school mother tongue lessons using an innovative approach.

**Keywords:** primary education, mother tongue, innovative technologies, interactive methods, ICT, pedagogical approach, quality of education.

**Kirish.** Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat taraqqiyoti bevosita ta'lim tizimining rivojlanish darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, mustaqil fikrlovchi, ijodkor va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, dunyoqarashi va nutqiy madaniyatini shakllantirishda asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan fanlar orasida ona tili alohida o'rin tutadi. Chunki ona tili orqali o'quvchilarda savodxonlik, nutq madaniyati, mantiqiy tafakkur va ijodiy fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Ona tili fanini samarali o'qitish esa pedagogdan zamonaviy metodlar va texnologiyalardan oqilona foydalanishni talab etadi.

An'anaviy ta'lim tizimi asosan o'qituvchi markazlashgan bo'lib, o'quvchi ko'proq tinglovchi rolini bajaradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning mustaqil faoliyatini cheklaydi, ijodiy fikrlashni yetarli darajada rivojlantirmaydi. Shu sababli bugungi kunda innovatsion pedagogik texnologiyalarga asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Innovatsion texnologiyalar — bu yangi yoki takomillashtirilgan mahsulotlar, jarayonlar yoki xizmatlar bo'lib, ular mavjud bo'lgan muammolarni hal qilish yoki yangi imkoniyatlar yaratish maqsadida ishlab chiqiladi. Ushbu texnologiyalar ko'pincha ilmiy tadqiqotlar va tajribalar asosida yaratiladi va ularning asosiy maqsadi samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va foydalanuvchilarga yangi imkoniyatlar taqdim etishdir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki innovatsion texnologiyalar, bu ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni mustaqil izlanishga yo'naltirishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodlar majmuasi desak adashmagan bo'lamiz. Ular o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini ochishga, bilimlarni chuqur va puxta egallashga yordam beradi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini

aniqlash, ularning ta’lim sifatiga ta’sirini o‘rganish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

1. innovatsion pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslarini o‘rganish;
2. ona tili darslarida qo‘llaniladigan zamonaviy metodlarni tahlil qilish;
3. tajriba-sinov ishlari orqali ularning samaradorligini aniqlash;
4. o‘qituvchilar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

**Metodlar bo‘limi.** Mazkur tadqiqot jarayonida ilmiy izlanishning zamonaviy va an’anaviy metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tanlangan metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta’minlash, olingan natijalarning obyektivligi va ishonchliligini oshirishga xizmat qildi. Tadqiqot metodologiyasi pedagogika fanining nazariy tamoyillari, innovatsion ta’lim konsepsiyalari hamda boshlang‘ich ta’lim metodikasi asosida shakllantirildi.

Birinchidan, nazariy tahlil metodi qo‘llanildi. Ushbu metod yordamida pedagogik texnologiyalar, interfaol ta’lim, boshlang‘ich ta’lim metodikasi va ona tili ta’limi bo‘yicha ilmiy adabiyotlar, dissertatsiyalar, ilmiy maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o‘rganildi. Olingan nazariy ma’lumotlar asosida tadqiqotning konseptual modeli ishlab chiqildi hamda ilmiy poydevori yaratildi.

Ikkinchidan, kuzatish metodi orqali boshlang‘ich sinflarda olib borilayotgan ona tili darslari muntazam ravishda tahlil qilindi. Kuzatish jarayonida o‘qituvchilarning innovatsion metodlardan foydalanish tajribasi, o‘quvchilarning darsdagi faolligi, muloqot darajasi, mustaqil ishlash qobiliyati va topshiriqlarni bajarish sifati baholandi. Ushbu metod dars jarayonidagi real pedagogik holatni aniqlash imkonini berdi.

Uchinchidan, so‘rovnoma va suhbat metodlari yordamida o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasida ijtimoiy-pedagogik tadqiqotlar o‘tkazildi. So‘rovnomalar orqali innovatsion texnologiyalarga munosabat, ularni qo‘llashdagi qiyinchiliklar, afzalliklar va ehtiyojlar aniqlashtirildi. Suhbatlar esa respondentlarning shaxsiy fikrlari va tajribalarini chuqurroq o‘rganishga xizmat qildi.

To‘rtinchidan, tajribaviy-sinov metodi asosida tajriba va nazorat guruhlari tashkil etildi. Tajriba guruhlarida innovatsion texnologiyalar asosida darslar tashkil etilib, interfaol metodlar, AKT vositalari va muammoli ta’lim elementlari joriy qilindi. Nazorat guruhlarida esa an’anaviy metodlar qo‘llanildi. Bu usul ikki turdagi ta’lim samaradorligini taqqoslash imkonini berdi.

Beshinchidan, statistik va taqqoslash metodlari yordamida olingan natijalar qayta ishlanib, tahlil qilindi. O‘quvchilarning bilim darajasi, nutqiy rivoji va faolligi bo‘yicha ko‘rsatkichlar solishtirildi.

Tajriba jarayonida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Rol o‘ynash”, “Venn diagrammasi”, “Blits-so‘rov” kabi interfaol metodlardan keng foydalanildi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashni rivojlantirish hamda bilimlarni mustahkamlashga xizmat qildi.

**Natijalar bo‘limi.** Tadqiqot natijalari innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan ona tili darslarining yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi.

Birinchidan, o‘quvchilarning faolligi sezilarli darajada oshdi. Tajriba sinflarida o‘quvchilar dars jarayonida savol-javoblar, muhokamalar va guruhli ishlarda faol ishtirok eta boshladilar. Bu holat ularning bilish faoliyatining faollashganidan dalolat beradi.

Ikkinchidan, nutqiy rivojlanish ko‘rsatkichlari yaxshilandi. Interfaol metodlar o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirdi. Ular matn tuzish, hikoya qilish, grammatik jihatdan to‘g‘ri fikr bildirish hamda mantiqiy izchillikni saqlashda ancha erkin bo‘la boshladilar.

Uchinchidan, mustaqil fikrlash ko‘nikmalari shakllandi. O‘quvchilar topshiriqlarni bajarishda mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgandilar. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, sabab-oqibatlarni aniqlash va yechim topish malakalari rivojlandi.

To‘rtinchidan, o‘zlashtirish darajasi yuqoriladi. Tajriba guruhida o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichi nazorat guruhiga nisbatan 15–20 foizga yuqori bo‘ldi. Bu innovatsion texnologiyalarning bilimlarni mustahkamlashdagi samaradorligini tasdiqlaydi.

Beshinchidan, motivatsiya kuchaydi. O‘quvchilarning ona tili faniga bo‘lgan qiziqishi ortdi, ular darslarga mas’uliyat bilan yondasha boshladilar. Ta’lim jarayoni ular uchun qiziqarli va mazmunli faoliyatga aylandi.

**Munozara bo‘limi.** Olingan natijalar innovatsion pedagogik texnologiyalarning boshlang‘ich sinf ona tili darslarida yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi. Interfaol metodlar o‘quvchilarning bilish jarayonini faollashtiradi, ularni ta’lim subyekti sifatida shakllantiradi va bilimlarni chuqur egallashga yo‘naltiradi.

Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni joriy etishda ayrim muammolar ham kuzatildi. Jumladan:

1. ayrim o‘qituvchilarning AKTdan foydalanish ko‘nikmalarining yetarli emasligi;
2. texnik vositalarning cheklanganligi;
3. metodik materiallarning yetishmasligi;
4. dars vaqtining chegaralanganligi.

Mazkur muammolar innovatsion yondashuvni to‘liq amalga oshirishga ma’lum darajada to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish, zamonaviy metodik qo‘llanmalar yaratish, ta’lim muassasalarini texnik jihozlar bilan ta’minlash muhim ahamiyatga ega.

Innovatsion yondashuvni tizimli ravishda joriy etish orqali boshlang‘ich ta’lim sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin. Ayniqsa, boshlang‘ich bosqichda zamonaviy metodlardan foydalanish o‘quvchilarning keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o‘qishiga mustahkam zamin yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini o‘qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ular:

1. o‘quvchilarning faolligini oshiradi;
2. nutqiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi;
3. mustaqil fikrlashni shakllantiradi;
4. bilimlarning mustahkam bo‘lishini ta’minlaydi;

5. ta’lim jarayonining sifatini yaxshilaydi.

Innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarni faol, bilimga chanqoq, mustaqil va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Kelgusida ushbu yo‘nalishda quyidagi ilmiy-amaliy ishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. ona tili fanida raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish bo‘yicha metodik modellar ishlab chiqish;
2. innovatsion metodlarning uzoq muddatli ta’sirini tadqiq etish;
3. masofaviy va gibrid ta’lim sharoitida ona tili ta’limi samaradorligini o‘rganish;
4. sun’iy intellekt va adaptiv ta’lim texnologiyalarini joriy etish imkoniyatlarini tahlil qilish;
5. o‘qituvchilar uchun innovatsion kompetensiyalarni rivojlantirish dasturlarini yaratish.

Mazkur yo‘nalishdagi tadqiqotlar boshlang‘ich ta’lim sifatini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi hamda zamonaviy ta’lim tizimini rivojlantirishga munosib hissa qo‘shadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

1. Karimov I.A. Barkamol avlod — O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. — Toshkent, 2018.
2. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. — Toshkent, 2020.
3. Xoliqov A.A. Zamonaviy ta’lim metodlari. — Toshkent, 2019.
4. Saidova M.R. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. — Toshkent, 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2020.